



YTTRANDE  
2019-09-18

Dnr Ju2019/02172/L5

Justitiedepartementet  
Straffrättsenheten  
[ju.remissvar@regeringskansliet.se](mailto:ju.remissvar@regeringskansliet.se)  
[ju.L5@regeringskansliet.se](mailto:ju.L5@regeringskansliet.se)

## Remissvar - Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord, SOU 2019:32

### Inledning

Unizon tackar för möjligheten att få yttra sig över promemorian *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*. Unizon är ett riksförbund som samlar 141 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer samt andra idéburna stödorganisationer som arbetar för ett jämställt samhälle fritt från våld. En av de viktigaste anledningarna till att förbundet bildades 1996 var för att stärka barnperspektivet för barn som följde med sina mammor till kvinnojourerna. Förbundet ansåg då, precis som nu, att det är viktigt att se barn som egna rättssubjekt – med egna upplevelser av våldet och egna behov, önskemål och rättigheter. Genom att erbjuda stöd och skydd, samt arbeta förebyggande och med påverkan arbetar jourerna varje dag, året runt, för barns rättigheter och en uppväxt utan våld. Allt utifrån en kunskap om våld, genus och makt.

Unizon är en röst för de utsatta barn som våra medlemsjourer möter. Unizons medlemsjourer stöttar, stärker och skyddar barn som befinner i utsatta situationer. Under 2018 hade Unizons tjej- och ungdomsjourer nära 53 000 stödkontakter med främst unga tjejer, och var fortsatt landets största aktör på nätet för stöd. Kvinnojourerna hade över 55 000 stödkontakter. En sammanställning över de senaste sex åren (2013-2018) visar att närmare 9 500 barn tillsammans med sina mammor har bott på Unizons kvinnojourer. Barn som har tvingats fly sina hem på grund av att pappa/styvpappa utsätter deras mamma för våld. Många har också själva utsatts för våld och övergrepp. Under vistelsen på juren tvingas dessutom många av de här barnen till umgänge med den våldsutövande pappan, trots att det påverkar barnen negativt och risk för ny utsatthet.

Utifrån vårt uppdrag vill Unizon lämna följande yttrande på den del av betänkandet som gäller straffrättsligt skydd för barn som bevittnat våld och andra brottsliga handlingar mellan närstående.

### Sammanfattning

Unizon välkomnar utredningen och delar den problembild som utredningen beskriver – att barn som upplevt våld mot mamma eller annan närstående är en särskild utsatt och skyddsvärd grupp och det är angeläget att arbeta för att deras rättigheter stärks. Unizon ser positivt på att utredningen grundar sig i ett barnrättsperspektiv i enlighet med barnkonventionen. Unizon anser att utredningens förslag är väl genomarbetade och underbyggda utifrån straffrättsliga principer och ställer sig positiv till flertalet av de förslag som lämnats.

Utredningens förslag att införa en ny straffbestämmelse, ett så kallat barnfridsbrott, är mycket efterlängtat. Unizon har sedan bildandet 1996 hävdat barnens skyddsvärde och arbetat för en sådan särreglering i svensk lagstiftning. Att som barn uppleva när exempelvis mamma blir slagen, hotad eller kränkt av pappa kan inte bedömas som annat än en form av psykisk misshandel och ett brott mot barnet. För även om våldet inte varit direkt riktat mot barnet är det ett våld som direkt drabbar barnet och föranleder påtaglig fara eller skada. Att erkänna dessa barn som brottsoffer fullt ut i juridisk mening är ett viktigt steg i arbetet för att synliggöra och stärka rättigheterna för barn som upplevt pappas våld mot mamma eller annan närstående.

Unizon anser dock att det är bekymmersamt att förslaget endast omfattar barn som sett eller hört den brottsliga gärningen. Det är Unizons uppfattning att även de barn som upplevt att våld pågår på annat sätt, till exempel genom att se konsekvenserna, måste omfattas av den nya bestämmelsen. Unizon vill därför understryka att det är viktigt att man undersöker möjligheten att ersätta begreppet med *att uppleva* och utvidga det till och att omfatta flera former av psykiskt våld som riktats mot barnet.

Unizon delar utredningens uppfattning att fler åtgärder behövs utöver kriminalisering för att stärka barns rätt till skydd och stöd för att Sverige ska leva upp till barnkonventions krav om barns rätt till skydd mot alla former av våld, skada eller övergrepp. Unizon ser med positiv tillförsikt att utredningens förslag att stärka och utvidga den särskilda företrädarens roll kan tillförsäkra barnets rätt till, och behov av, stödinsatser samt vård för traumabehandling. Unizon vill här understryka att det är angeläget att föreslagen lagstiftning får genomslag på socialtjänstens arbete med skydd och stöd till barn som bevittnar brott mot närstående samt civilrättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Unizon avstyrker följande centrala förslag i utredningen:

- Unizon finner det föreslagna maximistraffet som anmärkningsvärt lågt och anser att det inte är proportionellt i förhållande till det begångna brottets allvar.
- Unizon anser att rätten till särskild brottsskadeersättning bör finnas kvar för att tillförsäkra barns rätt till kompensation.

Nedan redovisas Unizons inställning till utredningens respektive förslag.

## **Unizons synpunkter avseende straffrättsligt skydd för barn som bevittnat våld och andra brottsliga handlingar mellan närstående.**

### **10.2.2 Frågan om kriminalisering**

Unizon instämmer i övervägandet. En kriminalisering av att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar som begås av och mot närstående, har ett starkt signalvärde. Det markerar tydligt från samhällets sida att handlandet är både oacceptabelt och brottsligt. Ansvaret placeras rätt, nämligen hos förövaren. Det utgör även ett viktigt ställningstagande och erkännande från samhällets sida att barnet varit utsatt för en allvarlig kränkning.

### **10.2.3 En särskild straffbestämmelse**

Unizon tillstyrker förslaget om en ny straffbestämmelse, ett så kallat barnfridsbrott. Unizon är särskilt positiv till att man i bedömningen om brottet inte ska grunda sig på något krav på bevisning av att barnet har påverkats negativt av våldet utan på kunskap om den fara eller psykiska skada som *typiskt sett* drabbar barnet. Unizon ser även med positiv tillförsikt att utredningen tydliggör att

bestämmelsen ska omfatta även de barn som saknar språk eller har svårt för att beskriva sina känslor och upplevelser av våld, exempelvis på grund av låg ålder och/eller funktionsförmåga. För barnet som kontaktar Unizons tjej- och ungdomsjourer och berättar om våld hemma och för barnet som bor med sin mamma på kvinnojour, representerar förslaget en chans att få upprättelse. Det skulle även stärka barnets möjligheter till skydd och stöd genom de sociala myndigheterna.

Unizon anser dock att det är bekymmersamt att förslaget endast omfattar barn som sett eller hört den brottsliga gärningen. Att som utgångspunkt använda begreppet *att bevittna* vid bedömning av barnfridsbrott anser vi blir alltför snäv. Utredningen ger exempel på gränsfall för när ett barn kan anses ha bevittnat brottet. Ett exempel på en sådan situation är när en förälder, som känner att det är på väg att uppstå en våldsamt situation, placerar sina barn i ett annat rum och sätter på dem hörlurar. Utredningen menar att den här typen av situationer kommer kunna medföra straffansvar för barnfridsbrott, om det kan fastslås att barnet faktiskt har hört händelsen. Våra medlemsjourer möter dessa barn. Våra medlemsjourer möter även barn som själva känner på sig att det är på väg att uppstå en våldsamt situation och sätter på sig hörlurar. Barn som kanske inte har hört misshandeln men som varit fullt medvetna om våldet och mått väldigt dåligt. Likaså vill Unizon betona att det ur ett barns perspektiv upplevs lika skrämmande och traumatiserande att komma hem och påträffa sin mamma blåslagen och rädd som att bevittna eller ha varit närvarande vid den aktuella händelsen. Inom Unizon använder vi därför begreppet *upplevt våld* för att beskriva det tillitsbrott och skada som är utmärkande för barn som lever i en familj där pappa utövar våld mot mamma. Vi väljer att benämna våldet som pappas våld mot mamma eftersom det i majoriteten av alla fall handlar om detta.<sup>1 2</sup> För de här barnen är våldet en del av deras vardag. Såväl forskning som jourernas erfarenheter vittnar om att barn upplever våld med alla sina sinnen.<sup>3 4 5</sup> Det är Unizons uppfattning att även de barn som upplevt att våld pågår på annat sätt, till exempel genom att se konsekvenserna, även måste omfattas av den nya bestämmelsen. Unizon vill därför understryka att det är viktigt att man undersöker möjligheten att ersätta begreppet med *att uppleva* och utvidga det till och att omfatta flera former av psykiskt våld som riktats mot barnet.

#### 10.2.4 Vissa frågor om straffansvar för bevittnande

Unizon tillstyrker förslaget. Unizon delar utredningens uppfattning att det är en förutsättning för att förhindra att barnet är beroende av hur vårdnadshavaren agerar i åtalsfrågan. Barn måste ges möjligheter att sätta ord på vad de upplevt även om det inte är en självklarhet att de ska vittna, och det måste finnas vuxna som lyssnar och agerar. Som lagstiftningen är utformad idag kan en våldsutövande förälder, till exempel en pappa som slagit barnets mamma, motsätta sig och därmed hindra att barnet medverkar i en förundersökning för att han inte vill att barnet ska berätta om våldet. Vi anser att detta inte bara är ett stort svek mot barnen utan dessutom fullkomligt rättsosäkert och bevis för en syn på barn som inte är förenlig med Barnkonventionen.

Unizon förstår utredningens resonemang kring att det ska vara styrkt att ett brott har bevittnats för att ansvar för bevittnande ska kunna fastställas. Detta kommer dock att innebära att barnets möjligheter till upprättelse begränsas avsevärt, på grund av det låga antal fällande domar i ärenden

---

<sup>1</sup> Broberg, A, Almqvist, L, Axberg, U, Grip, K, Almqvist, K, Sharifi, U, Cater, Å, Forssell, A, Eriksson, M. & Iversen, C. (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*. Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

<sup>2</sup> Jernbro, C., & Jansson, S. (2017). *Våld mot barn 2016: en nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

<sup>3</sup> Unicef (2018). *Vem skyddar mig från våld?: Barns egna berättelser om våld i hemmet och önskan om upprättelse*. Unicef

<sup>4</sup> Øverlien, C. (2012). *Våld i hemmet- barns strategier*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

<sup>5</sup> Øverlien, C. & Hydén, M. (2009). Children's actions when experiencing domestic violence. *Childhood*, 16, 479-496, DOI: [10.1177/0907568209343757](https://doi.org/10.1177/0907568209343757)

som rör misshandel av kvinnor eller grov kvinnofridskränkning. Kvinnojourernas erfarenheter visar på flera fall där kvinnors utsatthet för våld inte lett till fällande dom men där barnen tagit stor skada av att uppleva våldet mot mamma. Dessa barns upplevelser kan ofta styrkas på andra sätt och om barnens berättelser får en högre status genom ny lagstiftning så kan de också leda till fällande domar för misshandel av mamman. Unizon anser därför att det är angeläget att förslagen i utredningen även får genomslag på socialtjänstens arbete med skydd och stöd till barn som bevittnar brott mot närstående samt civilrättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge.

### **10.2.5 Uppsåt**

Unizon tillstyrker förslaget.

### **10.2.6 Brottsrubricering och placering i brottsbalken**

Unizon tillstyrker förslaget.

### **10.2.7 Straffskala, gradindelning och förhållande till andra straffbestämmelser**

Unizon tillstyrker förslaget i stort men finner däremot det föreslagna maximistraffet som anmärkningsvärt lågt. Grovt olaga hot föreslås vara en lämplig jämförelse i svårighetsgrad med grovt barnfridsbrott, det vill säga barn som bevittnat när en närstående, oftast mamma, mördas. Vi anser att det föreslagna maximistraffet inte är proportionellt i förhållande till det begångna brottets allvar. För ett barn kan det upplevas som ett hot mot den egna överlevnaden. När en mamma har blivit mördad av en pappa, får barnet inte bara leva med det trauma som det innebär, utan barnet mister i många fall båda sina föräldrar. Inom forskningen har man allt mer börjat lyfta fram att det psykiska lidande som det innebär för ett barn att uppleva att en förälder eller syskon bli misshandlad kan vara mer skadligt än att själv bli slagen.<sup>6</sup> Det är även belagt att dessa barn tenderar att utveckla posttraumatiskt stressyndrom i större utsträckning än barn som har utsatts för andra trauman.<sup>7</sup> Unizon saknar en djupare analys med utgångspunkt i barnets perspektiv och är kritisk till att resonemanget inte bygger på anförda källor på våldets skadeverkningar på barn.

Med utgångspunkt i att alla barn är särskild skyddsvärda och har rätt till ett starkare straffrättsligt skydd mot brott än vuxna, anser Unizon att en utredning bör tillsättas för att genomföra en översyn av straffskalorna för brott mot barn, inklusive barnfridsbrott.

Vidare ställer sig Unizon tveksam till om skyndsamhetskravet kommer få någon nämnvärd effekt då grundbrottet i de flesta fall inte omfattas av bestämmelsen. Unizon anser att detta måste åtgärdas för att bestämmelsen ska få avsedd effekt. I övrigt är Unizon positiv till förslaget att utredningar om barnfridsbrott ska handläggas skyndsamt. Vi anser skyndsamhetskravet bör omfatta alla grader av brott mot barn, även ringa barnfridsbrott.

### **10:2.8 Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2§ 8 brottsbalken**

Unizon delar utredningens bedömning. Bestämmelsen kan alltjämt komma bli tillämplig i andra situationer än som omfattas av barnfridsbrott, exempelvis i de situationer då barnfridsbrott inte kan styrkas, men där omständigheten blir aktuell att prövas i relation till grundbrottet.

---

6

<sup>7</sup> McAlister Groves (2001). *When home isn't safe: Children and domestic violence*. *Smith College Studies in Social Work*, 71, 183-207. DOI: [10.1080/00377310109517623](https://doi.org/10.1080/00377310109517623).

### **10.2.9 Skadestånd och brottsskadeersättning**

Unizon avstyrker förslaget. Unizon anser att rätten till särskild brottsskadeersättning bör finnas kvar för att tillförsäkra barns rätt till kompensation. Med det sagt, är Unizon positiv till att barn som har bevittnat våld eller andra brottsliga handlingar mot närstående ges möjlighet till skadestånd, men anser att det kan finnas situationer där barnet inte är berättigad skadestånd, exempelvis barn som inte vill medverka i en rättsprocess mot närstående.

Unizon vill även understryka vikten av att säkra utbetalningen till barnet så att varken myndigheter eller vårdnadshavare kan komma åt barnets skadestånd/brottskadeersättning.

### **10.2.10 Förstärkning av barns rättsliga ställning utan att kriminalisera bevittnande**

Unizon tillstyrker förslaget om att tilldela en särskild företrädare för att barnets intressen ska tillvaratas på bästa sätt, men delar utredningens bedömning att en kriminalisering är nödvändig för att dessa barn ska få sina rättigheter tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt.

### **10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt**

Unizon delar utredningens bedömning om att fler åtgärder behövs utöver kriminalisering för att stärka barns rätt till skydd och stöd, för Unizons förslag på fler åtgärder se övriga kommentarer.

#### ***Särskild företrädare för barn***

Unizon tillstyrker utredningens förslag om att utvidga uppdraget för den särskilda företrädaren för barn. Dessa spelar en viktig roll i att tillvarata och skydda barnets intresse under förundersökning, rättegång och efterföljande process. Uppdraget ställer krav på särskild kompetens inom området för uppdraget och personlig lämplighet. Sådan kompetens bör enligt Unizons mening innefatta kunskap om barnets rättigheter och specifika behov men även en kunskap om våld, genus och makt.

Unizon vill här även understryka behovet av obligatorisk utbildning och kompetensutveckling för hela rättskedjan om våldets konsekvenser för både kvinnor och barn. Det är särskilt viktigt för att undvika att ansvaret för våldet hamnar på den våldsutsatta mamman, som Unizon sett tendenser till i andra länder.

Unizon välkomnar utredningens bedömning om att utreda möjligheten att införa en ny form av ombud för barn, och ser med positiv tillförsikt på vad ett sådant ombud kan komma att innebära när det gäller barns rätt till, och behov av, stödinsatser samt vård för traumabehandling. Unizon har länge drivit kravet att det samtalsstöd kvinnojourerna ger barnen måste kompletteras med kvalificerat långsiktigt stöd från andra instanser såsom BUP, och att stödet ska vara individuellt anpassat efter barnets behov. Men än idag vittnar våra medlemsjourer alltför ofta om att barn som upplevt våld och hot i hemmet inte får tillgång till adekvat behandling för att bearbeta sina upplevelser. Det är av oerhörd vikt att barnen får det stöd och behandling som de har rätt till. Barn ska inte behöva vänta på till exempel krisstöd för att den vårdnadshavare som är misstänkt för våldsbrott vill förhindra att barnet ska berätta om våldet.

#### ***Barnhusen***

Unizon delar utredningens bedömning om behovet av att se över barnhusens verksamhet på ett nationellt plan för att säkerställa att alla barn som utsatts för brott av närstående har likvärdig rätt till anpassade åtgärder oavsett var i Sverige de bor.

## Övriga kommentarer

Unizon anser att det är angeläget att förslagen i utredningen även får genomslag på socialtjänstens arbete med skydd och stöd till barn som bevittnar brott mot närstående samt civilrättsliga frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det är särskilt viktigt att ansvaret för våldet placeras rätt, nämligen hos den som utför våldet, och att barn får göra sina röster hörda i alla processer som har stor betydelse för deras framtid. Unizons medlemsjourer vittnar om att många barn vill berätta om sina upplevelser och sin situation, men inte blir hörda i rättsprocesser. Att inte lyssna och ta till vara på deras berättelser anser vi är ett svek mot barnen.

Att barn tvingas till umgänge med den vårdnadshavare som de flytt ifrån är ett högst reellt problem på våra medlemsjourer. Kvinnojourerna vittnar om påtagliga säkerhetsrisker; att våldsutövaren under umgänge pressar barnet på var familjen befinner sig med följderna att familjen behöver omplaceras akut, att andra personer som befinner sig på det skyddade boendet och personal också utsätts för stora risker och i värsta fall kan detta också leda till ytterligare våld. För barnet innebär detta en stor påfrestning. Kvinnojourerna påtalar också att barnets återhämtning och bearbetning i hög grad påverkas negativt av umgänge under tiden man befinner sig i skyddat boende. Risken är även stor att barnen tappar tilliten till de vuxna.

Unizon saknar även ett absolut krav på vårdnadsöverflyttning när pappan mördar mamman. Allt annat än automatisk, tvingande prövning av vårdnadsfrågan vid dödligt våld är orimligt. Unizon efterfrågar även nationella riktlinjer och tydliga rutiner för samverkan kring stöd och vård av barn när dödligt våld inträffar.

Stockholm 2019-09-18

Olga Persson, generalsekreterare, Unizon

Tanja Hillberg, verksamhetsutvecklare Barnfrid, Unizon